УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ ТА ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ

ВИЩА ШКОЛА ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА АДМІНІСТРАЦІЇ

UKRAIŃSKI UNIWERSYTET PAŃSTWOWY IM. MICHAŁA DRAHOMANOWA W KIJOWIE

INSTYTUT EDUKACYJNO-NAUKOWY FILOZOFII I POLITYKI EDUKACYJNEJ

WYŻSZA SZKOŁA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I ADMINISTRACJI W LUBLINIE

VIII МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

«ОСОБИСТІСТЬ. СУСПІЛЬСТВО. ПОЛІТИКА»

VIII MIĘDZYNARODOWĄ KONFERENCJĘ NAUKOWĄ

„OSOBOWOŚĆ. SPOŁECZEŃSTWO. POLITYKA”

УДК 316.42:321(08)
ISBN 978-83-933083-6-1

VIII Міжнародна наукова конференція «Особистість. Суспільство. Політика». Збірник матеріалів / Укладачі С. О. Терепищий, Я. Кіт. – Київ ; Люблін : Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji (гол. видавець); Український державний університет імені М. Драгоманова (співвидавець), 2025. – 41 с.

Наукові редактори: проф., д.філос.н. Сергій Терепищий, д-р Ярослав Кіт

Верстка: В. Мохонько

Збірник наукових праць «Особистість. Суспільство. Політика» містить матеріали VIII Міжнародної конференції, що відбулася 23 травня 2025 р. у Києві та Любліні. До видання увійшли статті українських і польських дослідників, присвячені актуальним проблемам міжнарожних відносин, історії, педагогіки, філософії освіти, суспільних трансформацій та демократичної стійкості.

Конференція проводилась в межах проекту «Демократичні цінності в освітній практиці: виклики внутрішніх та зовнішніх міграцій після 24 лютого 2022 року» (0124U001490).

Підписано до друку 10.07.2025. Формат 60×84/16. Ум.-друк. арк. 7,5.
Наклад 200 прим. Зам. № 1234.

© УДУ ім. М. Драгоманова, 2025
© WSPA w Lublinie, 2025

UKD 316.42:321(08)
ISBN 978-83-933083-6-1

VIII Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Osobowość. Społeczeństwo. Polityka”. Materiały konferencyjne / Red. nauk. Serhii Terepyshchyi, Jarosław Kit. – Kijów ; Lublin : Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji (wydawca) ; Ukraiński Uniwersytet Państwowy im. Mychajła Drahomanowa (współwydawca), 2025. – 41 s.

Redakcja naukowa: Prof. dr hab. Serhii Terepyshchyi, dr Jarosław Kit

Skład: V. Mokhonko.

Zbiór prac naukowych „Osobowość. Społeczeństwo. Polityka” zawiera materiały VIII Międzynarodowej Konferencji Naukowej, która odbyła się 23 maja 2025 r. w Kijowie i Lublinie. Publikacja obejmuje artykuły badaczy z Ukrainy, Polski i Kazachstanu poświęcone aktualnym zagadnieniom stosunków międzynarodowych, historii, pedagogiki, filozofii edukacji, przemian społecznych oraz odporności demokratycznej.

Konferencja odbyła się w ramach projektu „Wartości demokratyczne w praktyce edukacyjnej: wyzwania migracji wewnętrznych i zewnętrznych po 24 lutego 2022 r.” (0124U001490).

Oddano do druku 10.07.2025. Ark. wyd. 7,5. Nakład 200 egz. Zam. nr 1234.

© WSPA w Lublinie, 2025
© UDU im. M. Drahomanowa, 2025

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ В ЕПОХУ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Богомаз Оксана,
м. Київ, Україна

Сучасний світ стрімко змінюється під впливом глобальних інформаційних процесів, і ці зміни несуть із собою не лише значні можливості, а й безпрецедентні виклики. Сьогодні інформаційний простір перетворився на арену гібридних загроз, де традиційні конфлікти поєднуються з новими формами впливу, такими як дезінформація, пропаганда, фейкові новини та кібератаки. Ці загрози не мають чітких кордонів і здатні проникати в усі сфери життєдіяльності людини, підриваючи довіру до інститутів, поляризуючи суспільство та ставлячи під сумнів самі основи демократії та національної безпеки. В умовах такого інформаційного тиску критично важливим стає формування критичного мислення та медіаграмотності у громадян, що дозволить їм ефективно орієнтуватися у потоках інформації, розрізняти достовірні дані від маніпуляцій та приймати обґрунтовані рішення.

Метою цих тез є визначення ключових викликів, що постають перед сучасною освітою в контексті гібридних загроз, окреслення можливостей для інтеграції медіаграмотності в освітній процес та аналіз ролі освіти у формуванні стійкого до маніпуляцій суспільства.

Феномен гібридних війн та загроз є предметом пильної уваги як українських, так і міжнародних науковців, які досліджують його вплив на різні сфери суспільного життя, включаючи економіку, політику, безпеку та культуру. Ці комплексні виклики зайняли центральне місце в дослідженнях національної безпеки, причому їх розглядають у тісному взаємозв'язку з ширшим спектром соціально-економічних процесів.

Наприклад, З. Гбур [1] зосереджується на економічних аспектах гібридних загроз. Тематика гібридних війн також глибоко висвітлена у працях таких відомих дослідників, як В. Горбулін [4], Дж. Маттіс [6], Ф. Гофман [6], О. Сенченко [5], Дж. Шмідт [8] та багатьох інших.

Попри значний обсяг опублікованих робіт, сутність та ключові характеристики гібридних загроз все ще потребують подальшого, більш глибокого осмислення та аналізу.

Концепція "гібридних загроз" виникла як розвиток ранього поняття "гібридні війни". Ця термінологія з'явилася наприкінці XX – початку XXI століття, коли західні дослідники, зокрема М. Кальдор, Дж. Маттіс [6], Ф. Гофман [6] та Дж. Шмідт [8], почали переосмислювати традиційне розуміння феномену "війни". Їхні праці сприяли формуванню нового погляду на конфлікти, що поєднують різні засоби впливу.

У ширшому сенсі, гібридна загроза є загальним терміном, що охоплює "різноманітні негативні явища та тенденції, як-от тероризм, міграція, піратство, корупція, етнічні конфлікти". Ці явища адаптивно та системно використовуються як державними, так і недержавними акторами для досягнення політичних цілей [2, с. 14].

Згідно з визначенням фінського Центру протидії гібридним загрозам Європи, представленим у їхньому глосарії, гібридні загрози — це "скоординовані та синхронізовані дії, які навмисно спрямовані на системні вразливості демократичних держав та інститутів, за використанням широкого кола засобів" [2, с. 16].

У монографії "Світова гібридна війна: український фронт" під редакцією В. Горбуліна, гібридні загрози трактуються як "синергетичні загрози, породжені змінами у глобальному безпековому довкіллі, що виникають унаслідок можливості одночасного поєднання застосування традиційних конвенційних збройних методів з нетрадиційними засобами насильства у сукупності з перетворюваними на зброю традиційно невійськовими засобами впливу" [4, с. 490]. Підкреслюється, що поєднання різних типів засобів є особливо ефективним в умовах загострення соціальної напруги або деструктивних тенденцій у суспільстві.

Серед ключових проявів – дезінформація, тобто свідоме поширення неправдивої або спотвореної інформації з метою обману та введення в оману. Часто дезінформація виступає у формі фейкових новин, що імітують формат традиційних медіа, але містять вигадані факти або сфабриковані події. Ці наративи швидко поширюються завдяки соціальним мережам та іншим цифровим платформам, створюючи ілюзію масової підтримки або достовірності.

Пропаганда в сучасних умовах набуває нових форм, адаптуючись до цифрового середовища, вона оперує емоціями, цінностями та стереотипами, створюючи вигідні для агресора наративи та міфи, які часто експлуатують вразливі місця суспільства [3, с.12].

Маніпуляція інформацією проявляється у

спотворенні фактів, вирваннні з контексту, використанні емоційних апеляцій та створенні так званих “інформаційних бульбашок”, що підсилюють вже існуючі упередження аудиторії.

Не менш небезпечними є кібератаки, спрямовані на інформаційну інфраструктуру, що можуть призвести до витоку конфіденційних даних, порушення роботи критичних систем та створення паніки.

Окремим напрямком є інформаційно-психологічні операції (ІПСО), що мають на меті вплив на емоції, настрої та поведінку груп населення через поширення певних повідомлень.

В умовах поширення гібридних загроз, медіаграмотність виступає як ключовий інструмент для формування стійкого та свідомого суспільства. Це не просто набір знань, а комплекс умінь і навичок, що дозволяють людині ефективно шукати, аналізувати, оцінювати, створювати та поширювати інформацію в різноманітних медіа-форматах. Медіаграмотна людина володіє критичним мисленням, здатна розрізняти факти від думок, ідентифікувати маніпулятивні техніки та розуміти вплив медіаповідомлень на власне сприйняття світу [3, с.17].

Сучасна освіта відіграє вирішальну роль у формуванні цієї життєво важливої компетентності. Це передбачає не лише викладання окремих предметів, а й інтеграцію медіаграмотності в освітні програми на всіх рівнях. Вона може бути реалізована як наскрізне навчання, впроваджене в уроки історії, громадянської освіти, української мови та літератури, інформатики, де здобувачі освіти аналізують історичні джерела, політичні дискусії чи художні тексти з точки зору медіавпливу.

Крім того, можуть бути розроблені окремі курси та факультативи, присвячені специфіці цифрових медіа, фактчекінгу та інформаційній гігієні. Ключові компоненти освітнього процесу включають формування критичного мислення, що передбачає навчання учнів аналізу джерел інформації, методів перевірки фактів (фактчекінгу), а також виявлення упереджень у медіаповідомленнях.

Важливим є також розвиток цифрових навичок, що охоплюють безпечне користування інтернетом, розуміння алгоритмів функціонування соціальних мереж та платформ, а також усвідомлення цифрового сліду.

Освіта має виховувати відповідальне споживання та створення контенту, формуючи розуміння етичних аспектів поширення інформації та відповідальності за протидію дезінформації.

Водночас, існують значні виклики для системи освіти, такі як недостатня підготовка педагогів до викладання цих тем, відсутність уніфікованих методик та програм, а також необхідність постійного оновлення знань та навичок в умовах швидкої зміни інформаційного середовища.

Однак, існують і значні перспективи та можливості: це співпраця з медіа-організаціями, громадськими ініціативами, використання інноваційних освітніх технологій (онлайн-курси, гейміфікація), розвиток міжпредметних зв’язків. Медіаграмотність, інтегрована в сучасну освіту, формує не просто обізнаного громадянина, а стійку особистість, здатну до критичного осмислення інформації, самостійного прийняття обґрунтованих рішень і активної участі у розбудові демократичного суспільства.

Узагальнюючи вищезазначене, можна констатувати, що гібридні загрози є одним із найсерйозніших викликів для сучасної України та глобальної спільноти, що вимагає системної та комплексної відповіді. У цьому контексті медіаграмотність виступає не просто як набір навичок, а як ключовий інструмент для протистояння деструктивним інформаційним впливам, зміцнення стійкості суспільства та захисту демократичних цінностей. Освіта, в свою чергу, відіграє вирішальну, якщо не визначальну, роль у формуванні медіаграмотного суспільства. Лише через цілеспрямовану та послідовну роботу з розвитку критичного мислення, цифрових навичок та медіакомпетентності з раннього віку ми можемо виховати покоління, здатне ефективно протистояти маніпуляціям та дезінформації. Перспективи подальших досліджень та дій у цій сфері є надзвичайно широкими. Необхідна постійна розробка та впровадження ефективних стратегій і програм з медіаграмотності на всіх рівнях освіти, системна підготовка та перепідготовка кваліфікованих педагогічних кадрів, здатних викладати ці теми компетентно та цікаво. Важливо посилювати співпрацю між державними інституціями, освітніми закладами, громадянським суспільством, медіа-організаціями та міжнародними партнерами для обміну досвідом та розробки спільних проектів. Адже інвестиції в медіаграмотність – це не просто інвестиції в освіту, це фундаментальні інвестиції в майбутнє нашої країни, її безпеку, суверенітет та стійкий розвиток демократії. Лише медіаграмотне суспільство є спроможним до усвідомленого вибору та ефективного захисту своїх інтересів у складному інформаційному просторі XXI століття.

Література:

1. Гбур З.В. Актуальні гібридні загрози економічній безпеці України. Інвестиції: 100 практика та досвід. 2018. № 7. С. 97–100.

2. Гібридні загрози та комплексна безпека: навчальний посібник. Укл. Карпенко О.О.,

Осипова Є.Л. Київ : ТОВ «ТРОПЕА», 2024. 76 с.

3. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін: Посібник для вчителя / За ред. В. Іванова, О. Волошенюк, О.Мокрогуза. Київ: Центр вільної преси, Академія української преси, 2016. 201 с.

4. Світова гібридна війна: український фронт. / За ред. Горбуліна В.П. Київ : Інститут стратегічних досліджень, 2017. 496 с.

5. Сенченко О. «М'яка сила» книги у гібридній війні Росії проти України. Вісник Книжкової палати. 2018. № 4. С. 30–38.

6. Hoffman F., Mattis James N. Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars. USMCR(Ret.), 2005. URL: http://milnewstbay.pbworks.com/f/MattisFourBlockWarUSNINov2005.pdf.

7. Sadık Giray. Introduction: Hybrid Threats and European Security. Europe's Hybrid Threats: What Kinds of Power Does the EU Need in the 21st Century? Cambridge Scholars Publishing, 2017. P. 1–11.

8. Schmid Johann. Der Archetypus hybrider Kriegführung. Hybride Kriegführung vs. Militärisch zentrierte Kriegführung. In: Österreichische Militärische Zeitschrift (ÖMZ), 2020. Heft 5/2020, P. 570–579.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ІТ-ОСВІТИ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ ВЕКТОРИ

Горянський Сергій,
аспірант кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
ORCID: 0009-0002-4860-4372

Сучасний бум цифрових технологій висунув ІТ-освіту в центр глобального освітнього дискурсу, зробивши її ключовим чинником формування конкурентоспроможного ринку праці та культурного ландшафту network-суспільства. Автор статті доводить, що лише міждисциплінарний підхід, який синтезує методи педагогіки, соціології, філософії та комп'ютерних наук, здатний охопити складну взаємодію людських і нелюдських акторів у цифровому навчальному середовищі [1]. На теоретичному рівні така інтеграція передбачає залучення Actor-Network Theory для аналізу ролі платформ, алгоритмів і користувачів, а також використання кількісних і якісних методів, що дозволяють відстежувати динаміку освітніх трендів. Філософський вимір підкреслює потребу в переосмисленні меж суб'єктивності в епоху, де цифрові агенти співтворять освітню реальність разом з викладачами та студентами.

Методологічний каркас міждисциплінарного дослідження ІТ-освіти базується на поєднанні challenge-based learning, орієнтованого на розв'язання реальних проблем, та змішаних дослідницьких стратегій, які поєднують аналітику великих даних із глибокими інтерв'ю [2]. Практичний вимір цієї моделі ґрунтується на створенні навчальних сценаріїв, що імітують багатовимірні професійні ситуації, стимулюючи критичне мислення й командну взаємодію. Паралельне застосування статистичного аналізу прогресу груп та етнографічного спостереження за «життям» цифрових курсів формує повну картину ефективності освітніх інновацій. Таким чином, міждисциплінарна методологія не лише розкриває складність взаємодії технічних і соціокультурних чинників, а й надає інструменти для швидкої корекції освітніх стратегій у реальному часі.

Інтеграція цифрових технологій у міждисциплінарну ІТ-освіту потребує розвиненої інфраструктури та високого рівня цифрової грамотності усіх учасників процесу. Дослідження демонструють, що використання інтерактивних платформ, віртуальних лабораторій і симуляцій підвищує залученість студентів, сприяючи виробленню гнучких навичок розв'язування проблем у мультидисциплінарному контексті [3]. Водночас автор наголошує на критичному значенні етичної експертизи алгоритмів: відкритий код, зовнішній аудит та механізми апеляції автоматизованих рішень мають стати стандартизованими елементами освітньої екосистеми. Культура прозорості знімає ризики алгоритмічних упереджень і перетворює цифрові інструменти на простір співтворення, а не контролю.

Узгодження академічної автономії та потреб ринку праці реалізується через інституційні рамки, що поєднують міжкафедральні програми,